

Muhammed Ali'nin Maçlarını İzleyenlerin Hatıraları (1970-1980)

**Memories of the Turks Who Watched the Matches of Muhammad Ali
(1970-1980)**

İlker DERE¹
Ahmet ASLAN²
Zeynel ADAKUŞ³
Hasan ALTUN⁴

Extended Summary
Introduction

Muhammad Ali Clay was born on January 17, 1942 in Kentucky, in the United States. Since Clay grows up in a region where most of the black people live, he began to suffer racism from a young age. In 1955, 14-year-old black teenager Emmett Till had been killed by whites, but her killers were not sentenced to the desired charge. So this incident was quite profoundly influenced him on racism.

Clay started boxing at the age of 12. In his first major exam, he defeated Ronnie O'Keefe who was amateur like him in a boxing program called Tomorrow's Champion. Clay said after this match, "I'll be the best of all time."

Having started a tight preparation after his first success in amateur career life, Clay won Golden Gloves which was the biggest title of amateur boxing at the age of 14. He kept this performance and defeated all his competitors, so he was eligible to represent the United States in 1960 Rome Olympics. On September 5, 1960, he became the Olympic champion by defeating Polish

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. e-mail: idere@konya.edu.tr

² Ahmet ASLAN, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencisi, ahmet_aslan_3527@hotmail.com

³ Zeynel ADAKUŞ, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencisi, zynladakusu@gmail.com

⁴ Hasan ALTUN, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencisi, hassanaltun@gmail.com

Bu makale iThenticate programı ile taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 14/11//2017-Kabul Tarihi: 30/11/2017

Zbigniew Pietrzykowski who has won three European championships. After the Olympics, he wanted to enter a restaurant where was in Louisville that his hometown, but restaurant waiter who stopped him at the door said: "Negroes cannot enter." He got angry and threw his Olympic medal into the water. This was one of the most important events that affected his fight against racism.

Clay who won 19 games after the Olympic, defeated Sonny Liston and became World Heavyweight Boxing Champion. At the age of 22, he changed his name to "Muhammad Ali" and declared that he was a Muslim. This decision has been influenced by the Emmett Till incident, his throwing of his medal and meeting with Malcolm X. He was called to the Vietnam War in 1967, but he rejected it. After the statement, Muhammad Ali's professional boxing license and passport were canceled, and he was sentenced to 5 years in jail and \$ 10,000 in fines. A few years later the case was appealed and decided to return to his boxing life. After returning to boxing, he fought George Foreman for the heavyweight boxing championship in 1974 and knocked out his opponent in the 8th round. Thus, he became the World Heavyweight Boxing Champion for the second time.

Muhammad Ali came to Turkey and he was the guest of Prime Minister Necmettin Erbakan in Turkey. Later his visit, he met with Leon Spink, and he was beaten by him, and therefore he lost his title in 1978. However, in the rematch, he defeated Leon Spink and won the World Heavyweight Boxing Champion for the third time. The famous boxer that was caught Parkinson disease in 1980. He won general approval because of his efforts on social problems until his death, as well. Muhammad Ali, who had only been defeated 5 times in his career, passed away on June 5, 2016 at the age of 74.

Muhammad Ali has been regarded as a hero and idol in Turkey because of being a Muslim, refusing to go to the Vietnam War, being a black rights activist and having a successful boxing career. For many years his matches have been followed by Turks and his struggles inspired them. Until present, however, no studies have been done to investigate the meaning and significance of Muhammad Ali for the Turkish people. Because of these reasons, in order to reveal the meaning and significance of Muhammad Ali for the Turks, people' testimonies who have watched his matches between 1970-1980 were interviewed.

Method

Since this study is to aim to reveal memories of people that watched

Muhammad Ali's matches between 1970 and 1980, a biographical oral history study was carried out. The study's data sources are oral history interviews and literature studies. To collect oral data, oral interviews were held with 13 people that watched Muhammad Ali's matches between 1970 and 1980 on television. The source persons were selected according to criterion sample method, one of the purposive sampling methods. The data were evaluated by using descriptive analysis.

Findings

This study results show that Muhammad Ali's matches were intensively watched in Turkey because he is a Muslim, also he struggled injustices and segregation against black people, refuse to go to Vietnam War and being sensitive to social problems. In addition, it was determined that some who had a television watched Muhammad Ali matches at their home in Turkey. On the contrary, some who didn't have a television watched the matches in their neighbor's homes. Along with these, people have referred to the activist aspects of Muhammad Ali, such as not going to the Vietnam War and fighting segregation. Moreover, the Turkish people perceived his death as a salvation from the pains, even though they were very upset his death. Finally, it was revealed that Muhammad Ali was a model about struggle and determination for Turkish people.

Conclusion

The results reached in this study show that Muhammad Ali was perceived as a hero of the Turkish people in the 1970s, he gained great sympathy by being a Muslim, and he influenced people with successes and struggles. Besides this, the exemplary character and its coherent life have been placed as an idol in the minds of Turks. Based on these results, it is possible to conclude that Muhammad Ali will remain an example of children for many more years in Turkey.

Öz

Muhammed Ali, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kentucky eyaletinin Louisville şehrinde 17 Ocak 1942 tarihinde doğmuştur. Ağırlıklı olarak siyahilerin bulunduğu bir bölgede büyüyen Clay, küçük yaşlardan itibaren ırkçılıkla yüzleşmeye başlamıştır. 12 yaşında boksa başlayan Clay, 1960 yılında Roma Olimpiyatları'nda şampiyon olmuştur. Daha sonra 1980 yılına kadar 3 kez dünya ağır sıklet boks şampiyonu olmuştur. 2016 yılında ise Parkinson hastalığı nedeniyle vefat etmiştir.

Muhammed Ali, Müslüman olduktan sonra Türkiye’de yoğun bir şekilde takip edilmiştir. Uzun yıllar maçları takip edilmiş, mücadelelere ilham kaynağı olmuştur. Ancak bu zamana kadar Muhammed Ali’nin Türk insanı için anlamı ve önemini araştıran çalışmalar yapılmamıştır. Bu eksiklikten hareketle Muhammed Ali’nin Türk insanı için anlamı ve önemini ortaya çıkarmak için 1970-1980 yılları arasında onun maçlarını izlemiş kişilerin tanıklıklarına başvurulmuştur. Çalışmada veri toplamak için dokümanlar ve sözlü tarih görüşmelerinden yararlanılmıştır. Kaynak kişiler, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Ulaşılan veriler, betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Çalışma sonuçları; Türkiye’de Muhammed Ali maçlarının onun Müslüman oluşunun yanında haksızlıklara karşı olması, Vietnam Savaşı’na gitmeyi reddetmesi, siyah insanlara yönelik ırkçılığa karşı çıkması ve sosyal sorunlara duyarlı olması gibi gerekçelerle takip edildiğini göstermektedir. Bu sonuçlara dayanarak Muhammed Ali’nin Türkiye’de daha uzun yıllar çocuklara örnek gösterilen bir şahsiyet olarak kalacağını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Muhammed Ali, Boks Tarihi, Sözlü Tarih, Türkiye, Hatıralar

Abstract

Muhammad Ali was born in Kentucky, in the United States. Since Clay grows up in a region where most of the black people live, he began to suffer racism from a young age. He started to boxing age at 12 and he became 3 times World Heavyweight Boxing Champion until 1980. In 2016, he was died because of Parkinson disease.

Muhammad Ali was followed intensely in Turkey after he became a Muslim. For many years his matches have been followed by Turks and his struggles inspired them. Until present, however, no studies have been done to investigate the meaning and significance of Muhammad Ali for the Turkish people. Because of this reason, in order to reveal the meaning and significance of Muhammad Ali for the Turks, people' testimonies who have watched his matches between 1970-1980 were utilized. Since this study is to aim to reveal memories of people that watched Muhammad Ali's matches between 1970 and 1980, a biographical oral history study was carried out. The study's data sources are oral history interviews and literature sources. The source persons were selected according to criterion sample method, one of the purposive sampling methods. The data were evaluated by using descriptive analysis.

This study's results show that Muhammad Ali's matches were intensively watched in Turkey because he is a Muslim, also he struggled injustices and segregation against black people, refuse to go to Vietnam War and being sensitive to social problems. Based on these results, it is possible to conclude that Muhammad Ali will remain an example of children for many more years in Turkey.

Keywords: Muhammad Ali, History of Boxing, Oral History, Turkey, Memories, The Greatest

GİRİŞ

Muhammed Ali'nin Doğumu ve Çocukluğu

Cassius Marcellus Clay Jr., Amerika Birleşik Devletleri'nin Kentucky Eyaletinin Louisville şehrinde 17 Ocak 1942 tarihinde dünyaya gelmiştir. Clay'in babası ressam, annesi ise ev hanımıydı. Clay ailesi, Louisville şehrinde Afro-Amerikan olarak adlandırılan ağırlıklı olarak siyahilerin bulunduğu bir bölgede yaşıyordu. Bu bölgedeki uygulamalar oldukça ayrımcıydı. Çünkü siyahiler, yalnızca "renkli" olarak adlandırılan su çeşmeleri ve tuvaletleri kullanabiliyordu. Ayrıca şehirdeki sadece bazı okul, tiyatro ve parklar, bu insanlara hizmet veriyordu (Golus, 2006). Siyahilere uygulanan bu sistematik ırkçılığın gölgesinde büyüyen Clay'in çocukluğu oldukça sorunlu geçmiştir. İlerleyen yıllarda ten renginden dolayı lisede de sıkıntılar yaşamıştır. Ancak 1955 yılında beyazlar tarafından öldürülen 14 yaşındaki siyahi genç Emmett Till'in katillerinin istenen cezaya çaptırılmaması (Hauser, 2012) ve bunun sonucunda yaşanan olaylar, Clay'i ırkçılık konusunda daha da hassaslaştırmıştır.

Marcellus Clay'in hayatını değiştirecek ve onu dünyaca ünlü bir isim haline getirecek boksörlük kariyerinin başlangıcının ilginç bir hikâyesi vardır. Clay ve arkadaşları, bir gün bisikletleriyle Louisville sokaklarında dolaşırken aniden bastıran yağmurdan kurtulmak için konser ve konferans salonu olarak kullanılan bir mekâna sığınmışlardır. Yağmur dinince eve gitmek için bisikletlerine hareket ettiklerinde Clay, bisikletinin çalındığını fark etmiştir. Sinirli bir şekilde bisikletini ararken, yoldan geçen birisi onu polise yönlendirmiştir (Rummel&Blakely, 2005). Gözyaşları içinde Columbia Gym adlı spor merkezinin önünde duran polis memuru Joe Elsby Martin'e gelmiştir. Aynı zamanda Columbia Gym'de bulunan bir jimnastik salonunu yöneten Martin'le Clay arasında şöyle bir diyalog geçmiştir:

Martin: "Adın nedir?"

Clay, "Cassius Clay"cevabını verdikten sonra kızgınlıkla "Bisikletimi çalanı bulursam kırbaçlayacağım." demiştir. Martin de ona "Kavga etmeden önce kavga etmeyi öğrensen iyi edersin."(NY Times, 17 Eylül 1996) demiştir. Ardından Martin'in salonunu gezen ve atmosferden etkilenen Clay, aynı zamanda ilk boks hocası olan Martin'e söz vermiştir (Louisvilleky, 2017). Böylece boks salonuna kaydolmuş ve Clay'in amatör boks hayatı başlamıştır.

Efsanenin Doğuşu

12 yaşında boks eğitimlerinde başlayan Clay, ilk önemli sınavında, Tomorrow's Champion (Yarının Şampiyonu) adlı boks programında kendi gibi amatör olan Ronnie O'Keefe'yle mücadele etmiştir. Clay, boks eğitimine henüz 6 hafta öncesinde başlamasına rağmen bu maçı kazanmayı başarmıştır. Bu maçtan sonra "Tüm zamanların en iyisi olacağım."diyerek kendine ne kadar güvendiğini henüz o yıllarda ilan etmiştir. İlerleyen zamanlarda Clay, boks eğitimlerinde ne kadar yetenekli olduğunu hocalarına gösteriyor, eğitimlere daha da yoğunlaşıyor ve çok çalışıyordu. Bu emekler, 2 yıl sonra, 14 yaşındayken meyvesini vermiştir. Clay, amatör boksun en büyük unvanı olanGolden Gloves'ı kazanmıştır (Edmonds, 2006). Bu arada Clay, okumaya düşkün bir çocuk olmasına rağmen öğrenme güçlüğü çekmiş ve bu yüzden boksa ağırlık vermiştir.1958 yılında Chicago'da, Altın Eldiven Şampiyonası'nda amatör şampiyonu Tony Madigan'la yaptığı müsabakayı kazanmıştır (Eig, 2017). Ardından 1960 Şampiyonları Turnuvası'nı da kazanmış ve İkinci Ulusal Altın Eldiven Turnuvası için New York'a gitmiştir. Burada da başarılı olan Clay, turnuvanın "seçkin boksörü"seçilmiştir.

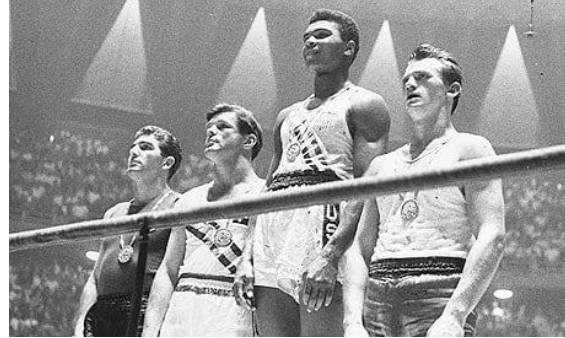
Diğer yandan Clay'in okul hayatı boks kariyeri gibi gitmese de 1960 yılının haziran ayında liseden mezun olmuştur. Amatör boks hayatında ringe çıktığı 108 maçın 100'ünü kazanmayı başaran Clay, 1960 yılında Roma Olimpiyatları'nda ülkesini temsil etmesi için denenmiş ve Amerikan Ordu Şampiyonu Allen Hudson'u yenerek Roma'ya gitmeye hak hakkı kazanmıştır (Golus, 2006). Ancak Clay'in Roma'ya gidişi kolay olmamıştır. Çünkü Clay'de uçak korkusu olduğu ortaya çıkmış ve bu yüzden Roma'ya gitmemeyi ciddi ciddi düşünmüştür. O zamanlarda yakın çevresine "Roma'ya deniz yoluyla gidilebilir mi?" diye soran Clay, Roma'ya trenle gidilip gidilemeyeceğini bile araştırmıştır. Mümkün olmadığını öğrendiğinde, Olimpiyat Oyunları olmadan da hayatına devam edebileceğini düşünen Clay'i seyahat etmeye ikna etmek için Joe Martin araya girmiştir. Martin, Clay'in 12 yaşında bisikleti çalındığında, ona bisikletini çalan hırsızla gerçekten başa çıkmak istiyorsa, ilk önce nasıl savaşılabileceğini öğrenmesi gerektiğini söyleyen polis ve ilk boks antrenörü olan kişidir. Buluşmada

uçmaktan korktuğunu söyleyen Clay'e hocası Martin: *"Büyük bir savaşçı olma fırsatını kaybedeceksin."* demiştir. Bir tekne almayı da düşünen Clay'i alarak Louisville'deki Central Park'a götüren Martin, ona iki ya da üç saat süren uzun bir konuşma yapmış ve onu sakinleştirmeyi başarmıştır. Sonunda Clay, Roma'ya gitmeye karar vermiştir.

Hocası tarafından ikna edilen Clay, uçağa binmeden bazı hazırlıklar yapmıştır. Ayrılmadan önce ordu fazlası ürünler satan bir dükkândan paraşüt satın almıştır. Joe Martin'in oğlu Joe Jr, nihayet uçak yolculuğuna başlayan Clay'in sert bir uçuş sırasında sırtındaki paraşütle koridorda dua ettiğini söylemiştir (The Guardian, 7 Mart 2012).

Uzun bir ikna sürecinden sonra bittiği uçakla Roma'ya ulaşan Clay, 5 Eylül 1960 tarihinde Roma Olimpiyat madalyası kazanmak için ringe çıktığında rakibi Polonyalı Zbigniew Pietrzykowski'ydi. Rakibi, Clay'e göre oldukça deneyimliydi çünkü 200 maça çıkmış ve üç kez de Avrupa Şampiyonluğu'na ulaşmıştı. Ancak Clay, ilk iki rauntta rakibi karşısında zorlansa da sonrasında toparlanmış ve rakibini yenerek 18 yaşında altın madalyayı kazanmıştır (Eig, 2017).

Fotoğraf 1: Roma Olimpiyatları Madalya Töreni

Sağdan sola: İtalyan Giulio Saraudi ve Avustralyalı Anthony Madigan (her ikisi de bronz madalya), Muhammed Ali ve en son solda Zbigniew Pietrzykowski.

Kaynak: The Guardian, 7 Mart 2012.

Bu galibiyet, Amerika için de büyük bir zafer olmuştur. Çünkü SSCB, 1960 Olimpiyatları'nda Amerika'dan daha fazla altın madalya toplamıştır (Gorus, 2006). Ancak Olimpiyat şampiyonu, Roma'dan döndükten sonra memleketi olan Louisville'de, bir ırmağın kıyısında bulunan bir restorana girmek istemiştir. Kapıda kendisini durduran görevli *"Zenciler giremez."* demiştir. Buna sinirlenen Clay, madalyasını suya atmıştır (Eurosport Türkiye, 2016).

Bu olay, Muhammed Ali'nin ırkçılıkla mücadelesinde bir milat olmuş, hayatında bu aşamadan sonra çok şey değişmiştir.

Roma Olimpiyatları'ndan Sonra Muhammed Ali'nin Hayatındaki Değişimler

Cassius Marcellus Clay, Roma Olimpiyatları'ndan sonra çıktığı 19 maçı da kazanmıştır. 1964 yılında Sony Linston'ı yenerek Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonu olmuştur (Sarı, 2016). Clay, bu maçtan önce CIA ve FBI tarafından izlenen Malcolm X'i kampa davet etmiştir. Bu durum, maçın oynanmasını tehlikeye soksa da Malcolm X'in maçın oynanacağı zamana kadar ön saflarda yer almamasıyla önlenmiştir (Başaran, 2015). Clay'in Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonu unvanını almasından sonra hayatında birçok değişim olmuştur. 22 yaşında ismini "*Muhammed Ali*" olarak değiştirmiş ve Müslüman olduğunu açıklamıştır (Hauser, 2017). Bu gelişmede onun Roma Olimpiyatları'ndan sonra bir restorana ten renginden dolayı alınmaması, bunun sonucunda madalyasını nehre atması ve Malcolm X'le tanışması gibi durumlar etkili olmuştur. Yeni isminden sonra 1964-1967 arasında 9 maça çıkan Muhammed Ali, bu maçların hepsini kazanmıştır. 1967 yılında Amerikan Ordusu, Vietnam Savaşı için onu askere çağırmıştır (Sarı, 2016). Fakato: "*Vietkonglar (Kuzey Vietnam) bana hiçbir kötülük yapmadılar ki ben onlarla savaşıyım.*" (Sessiz Tarih, 2017) diyerek gitmeyi reddetmiştir. Ardından 1967'de, ülkesinde "hain" ilan edilen Muhammed Ali'nin profesyonel boks lisansı ve pasaportu iptal edilerek 5 yıl hapse ve 10 bin dolar para cezasına çaptırılmıştır. Ancak Muhammed Ali, 1968'de Amerika'nın Los Angeles şehrinde Vietnam Savaşı aleyhine konuşmaya devam etmiştir (Başaran, 2015). Büyük sıkıntılar çektiği ve neredeyse boks hayatının bitmek üzere olduğu bir dönemde, bu cezayı temyize götüren Muhammed Ali, davayı kazanarak 1971 yılında boksa tekrar dönmüştür. Ancak bu dönemde sadece 2 maç yaparak Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonluğu için Joe Frazier'ın karşısına çıkmıştır. 15 raunt süren maçı, oy birliğiyle kaybetmiştir (Hauser, 2017). Bu maç, Muhammed Ali'nin profesyonel boks hayatında kaybettiği ilk maç olmuştur.

Muhammed Ali, ilk yenilgisinin ardından NABF (Kuzey Amerika Boks Federasyonu) Ağır Sıklet Boks Şampiyonası'nda Jimmy Ellis ile karşılaşmış ve rakibini mağlup etmiştir (Riccella, 1991). Ardından oynadığı 9 maçı da kazanmış ve NABF unvanını korumuştur. 31 Mart 1973 tarihinde Ken Norton'la mücadele eden Muhammed Ali, hakem kararıyla yenilerek unvanını kaybetmiştir. Ancak bu maçtan altı ay sonra Ken Norton'la tekrar karşılaşmış ve hakem kararıyla maçı kazanarak unvanını geri almıştır. Muhammed Ali bu unvanının yanında Dünya Ağır Sıklet Boks

Şampiyonluğuna tekrar ulaşmak istiyordu. Bu amaçla ilk önce Rudi Lubbers'ı, ardından Joe Frazier'ı yenip Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonluğu için George Foreman'la mücadele etmek için hazırlanmaya başlamıştır. Foreman'ın sakatlığı nedeniyle maç, açıklandığı tarihten bir ay sonra ve sürpriz bir şekilde Afrika'da Zaire'de (bugün Demokratik Kongo Cumhuriyeti) yapılmıştır (Schulman, 2005). 30 Ekim 1974 günü iki boksörün ringe çıktığı mücadelenin ilk yedi raundunda Foreman, Muhammed Ali'ye üstünlük sağlasa da Muhammed Ali, 8. raunttan sonra Foreman'ı nakavt ederek ikinci kez Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonu olmuştur (Healy, 2005). Muhammed Ali bu maçtan sonra üç maça daha çıkmış ve unvanını korumuştur. 1 Ekim 1975'de oynadığı dönemin en güçlü boksörlerinden Frazier ile "*Thrilla in Manila*" adı verilen maçı, 14 rauntta rakibini nakavt ederek kazanmıştır (BBC, 2017). Bu maç, aynı zamanda Frazier ile yaptığı üçüncü ve son maç olmuştur (Sarı, 2016).

Diğer yandan Muhammed Ali, daha önce iki kez karşılaşmış hakem kararlarıyla bir kez yenip, bir kez de yenildiği Ken Norton ile 28 Eylül 1976 tarihinde yeniden karşılaşmıştır. Muhammed Ali, 709 yumruk atıp 199 yumruk yediği karşılaşmayı yine hakem kararıyla kazanmıştır (CNNTÜRK, 2016). Muhammed Ali, bu maçtan iki gün sonra İstanbul'a gelmiştir. Çünkü dönemin Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan tarafından Ankara'da ağırlanan Muhammed Ali'nin bağlı olduğu İslami hareketin lideri Wallace Muhammed, ondan İstanbul'a gelmesini istemiştir. Onun talebini geri çevirmeyen ünlü boksör, 1 Ekim 1976'da Türkiye'ye geldiğinde mahşeri bir kalabalıkla karşılanmıştır.

Fotoğraf 2. Muhammed Ali Atatürk Havaalanı'nda

Kaynak: CNNTÜRK, 2016

Gittiği her yerde büyük ilgiyle karşılanan Muhammed Ali, Sultanahmet'te namaz kılmış, Türkiye'nin önde gelen bazı sporcularıyla tanışmıştır. Dönemin Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, bu geziden 3 yıl sonra doğan oğluna Muhammed Ali Fatih adını vermiştir.

1978'de Leon Spinks'le oynadığı maçı kaybetmiş ve unvanını bu boksöre kaptırmıştır. Bu durum, boks çevreleri tarafından ünlü boksörün yaşlandığı ve boks hayatının bittiği yönünde yorumlara neden olmuştur. Muhammed Ali, bu eleştirilerin haksız olduğunu göstermek için Leon Spinks'den rövanş istemiştir. 15 Eylül 1978'de taraflar tekrar karşılaşmış ve efsane boksör, rövanşı almıştır. Bu sonuçla birlikte Muhammed Ali, üçüncü kez Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonu olmuştur (Ezra, 2009). 1979'da boks hayatını sonlandırdığını açıklamıştır. Ancak 1980 yılında boksa tekrar dönen Muhammed Ali, bu dönüşten sonra oynadığı iki maçı da kaybetmiştir (Sarı, 2016). Bu da boks kariyerinin doğal olarak sonu olmuştur. İki yıl sonra 1982 yılında, Muhammed Ali'ye Parkinson Hastalığı teşhisi konulmuştur. Kariyerinde yalnızca 5 maç kaybeden Muhammed Ali, Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonu unvanını 3 kez kazanan ilk boksördür. Ayrıca bu unvanını 19 kez korumayı başarmış bir sporcudur (Hauser, 2017).

Muhammed Ali'nin Boks Bırakması ve Sonraki Yaşamı

Muhammed Ali'nin emeklilik dönemi, daha çok yakalandığı hastalığın tedavisiyle geçmiştir. Çünkü bu dönemden itibaren fiziksel olarak bir

çöküşe geçmiştir. Bu sorun dışında geri kalan zamanda dünya barışı, yoksul insanlara yardım ve dini işler gibi sosyal konularla ilgilenmiştir. Muhammed Ali, aynı zamanda Lübnan ve Irak gibi bölgelerde barış elçiliği yapmıştır. Özellikle o dönem Irak Devlet Başkanı Saddam'la görüşerek 15 Amerikalı rehlin askerinin kurtarılmasında önemli bir rol oynamıştır (NY Post, 2015). Ayrıca bazı üniversitelere ve Küba'daki hastanelere de bağışlarda bulunmuştur.

1996 yılında ise Atlanta'da yapılan Yaz Olimpiyatları'nda Amerika'yı temsilen meşaleyi yakmıştır (Hauser, 2017). Bu olimpiyatta 1960 yılında nehre attığı madalyasını, dönemin Amerikan başkanı Bill Clinton yeniden boynuna takmıştır (Eurosport Türkiye, 2016). Bu olimpiyat, Muhammed Ali'nin tanınırlığını ve ona olan rağbeti arttırmıştır. Çünkü olimpiyatın baş aktörü Muhammed Ali olmuştur. Ayrıca Muhammed Ali, Birleşmiş Milletler'in başta uyuşturucu, insan hakları ve yoksulluk olmak üzere birçok sosyal projesinde yer alarak Asya ve Afrika ülkelerine bu konularda yardımcı olmaya çalışmıştır. Zaten 130'dan fazla gezi yaparak bu konulardaki duyarlılığını fazlasıyla göstermiştir (Rummel&Blakely, 2005). Ayrıca Muhammed Ali, 1998 yılında Birleşmiş Milletler'in Barış Elçisi olmuştur (Owens, 2011). 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen ikiz kuleler saldırısıyla ilgilide açıklamalarda bulunan Muhammed Ali, İslam dininin terörü ve insanları öldürmeyi teşvik etmediğini ve insanların böyle düşünmemesi için mücadele edeceğini söylemiştir (Rummel&Blakely, 2005).

2005 yılına gelindiğinde kendi adını taşıyan bir kültür merkezi ve müze olarak kullanılacak Muhammed Ali Center'ın açılışında bulunmuştur. Bu açılışta konuşan Muhammed Ali, insanlara birbirlerine karşı saygılı olmaları konusunda çağrıda bulunmuştur (Owens, 2011). Aynı yıl, Amerika'nın en itibarlı ödülllerinden biri olan Başkanlık Özgürlük Madalyası'na (Presidential Medal of Freedom) layık görülmüştür (Hauser, 2017). 2014 yılında hayatını konu alan *I Am Ali* adlı belgesel filmi çekilmiştir (IMDB, 2014). Parkinson Hastalığı olmak üzere birçok sağlık sorunuyla mücadele eden efsane boksör, bu hastalık nedeniyle 5 Haziran 2016 tarihinde 74 yaşında vefat etmiştir (BBC, 2016).

Ardından en başta rakipleri George Foreman ve Joe Frazier olmak üzere milyonlarca insan ağlamıştır. Muhammed Ali'nin en güçlü rakiplerinden Foreman, Muhammed Ali'yi ölümünden sonra şöyle tanımlamıştır: "*Muhammed Ali, bokstan ötesinde bir karakterdi.*" (CBSNews, 2016). Cenazesine dünyanın her yerinden birçok ünlü isim katılmıştır. Katılanlar arasında,

Amerika Birleşik Devletleri'nin eski başkanlarından Bill Clinton, dönemin başkan adaylarından olan eşi Hillary Clinton ve ünlü oyuncu Will Smith gibi isimler yer almıştır. Bill Clinton yaptığı konuşmasında *"Muhammed Ali, kendi hikayesini çok genç yaşta yazmaya karar verdi."*(Telegraph, 2016) diyerek onun mükemmel kariyerinden örnekler vermiştir. Türkiye'den ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, cenaze törenine kurmaylarıyla birlikte katılarak Muhammed Ali'yi son yolculuğuna uğurlamıştır. Ayrıca Muhammed Ali için bir makale kaleme almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, makalesinde samimi bir Müslüman ve barış insanı olan Muhammed Ali'nin pek çokları gibi İslam'ın ve şiddetin sorumsuzca ilişkilendirilmesinden rahatsız olduğuna dikkat çekmiştir (Milliyet, 9 Haziran 2016).

Muhammed Ali'nin Türk İnsanı İçin Önemi ve Anlamı

Muhammed Ali, Türkiye'de 1960'lı yıllarda boksa özel ilgisi olan kişiler tarafından özellikle 1960 Roma Olimpiyatları'ndan sonra yakından takip edilmiştir. Ancak 1964 yılında "Muhammed Ali" adını alarak Müslüman olmasından sonra artık Türkiye'nin bir sporcusu gibi algılanmaya başlanmıştır. Müslüman olmasının yanında 1960'lı yıllarda Amerika'nın Vietnam'ı işgali konusunda oluşan tepkiler ve Muhammed Ali'nin Vietnam'a gitmeyi reddetmesiyle birlikte sempati daha da artmıştır. Bunlara ek olarak karizması, siyah insanların haklarını savunması, İslam Ulusu (Nation of Islam) lideri Elijah Muhammed ve Malcolm X gibi Amerikalı Müslümanların önde gelen isimleri ve Martin Luther King ile olan yakın ilişkileri, onu Türkiye'de simge bir isim haline getirmiştir. Bütün bunlara, bir de bokstaki yenilmez kariyeri eklenince, Muhammed Ali maçlarını sunan ünlü spiker Orhan Ayhan'ın deyimiyle (Sabah, 18 Mart 2002) Muhammed Ali, özellikle 1970'lerde Türkiye'nin boksörü gibi olmuştur.

Muhammed Ali'nin Türkiye'nin boksörü gibi algılanması ve sahiplenilmesinde yalnızca Müslüman olması, Vietnam'a gitmeyi reddetmesi, siyahi hakları temsilcisi olması etkili olmamıştır. Ayrıca 1970'lerin Türkiye'sinde siyasi, ekonomik ve sosyal problemlerin yarattığı gerginliklerin yanı sıra uluslararası spor platformunda kazanılan başarı sayısı da azdı. Bu özlem, Muhammed Ali'nin yukarıda bahsedilen özelliklerinden dolayı ona yansıtılmıştır. Çünkü: *"O yıllarda spor alanında kahramana susamıştık. Müslüman bir boksörün başarısı büyük ilgi uyandırdı."* (Orhan Ayhan, Sabah, 18 Mart 2002). Akif Emre'ye göre ise: *"Ona Müslümanların sevgisini kazandıran da Müslüman olarak muhalif duruşu idi."* (Emre, 2016) Böylece susadığı kahramana ve muhalife kavuşan insanlar,

Muhammed Ali'nin maçlarını sıkı bir şekilde takip etmiş, çocuklarına onun ismini vermiş ve uzun yıllar onu örnek göstermiştir.

Muhammed Ali'nin Türkiye'de sevilmesinde ve bu denli kabullenilmesinde, onun bokstan sonra sürdürdüğü tutarlı hayatı da etkili olmuştur. O, ölümüne kadar bir barış elçisi, Müslüman ve siyahi hakları temsilcisi olarak çalışmıştır. Nitekim 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen İkiz Kuleler Saldırısı'yla ilgili de açıklamalarda bulunan Muhammed Ali, İslam dininin terörü ve insanları öldürmeyi teşvik etmediğini ve insanların böyle düşünmemesi için mücadele edeceğini söylemiştir (Rummel&Blakely, 2005). Bütün özellikleri birlikte düşünüldüğünde, Muhammed Ali'nin Türk insanı için anlamı ve ölümünün Türkiye'de neden büyük yankı uyandırdığını anlamak mümkündür.

Muhammed Ali, Türkiye'de bu denli sevilmesine ve birçok kişi zaman zaman onun maçlarıyla ilgili anılarından bahsetmesine rağmen bu zamana kadar sistematik bir çalışmayla Muhammed Ali'nin Türk insanı için anlamı ve önemi araştırılmamıştır. Bu eksiklikten hareketle Muhammed Ali'nin Türk insanı için anlamı ve önemini ortaya çıkarmak için 1970-1980 arasında onun maçlarını izlemiş kişilerin tanıklıklarına başvurulmuştur. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Türk insanının Muhammed Ali'nin maçlarını izleme motivasyonları nelerdir?
- 2) Türk insanı, Muhammed Ali'nin maçlarını hangi duygular içerisinde izlemiştir?
- 3) Türk insanı, Muhammed Ali'nin verdiği hangi mücadeleleri bilmektedir?
- 4) Türk insanı, Muhammed Ali'nin ölümünü nasıl karşılamıştır?
- 5) Muhammed Ali, insanlar üzerinde nasıl izler bırakmıştır?

Yöntem

Çalışma, sözlü tarih yöntemiyle yapılmıştır. Sözlü tarih, tarihi olaylara tanıklık etmiş insanların anılarını kaydederek tarihsel veriler üretir. Bu kapsamda sözlü tarih çalışmaları; otobiyografik, biyografik ve konu ya da olay temalı sözlü tarih projeleri olmak üzere üç şekilde yürütülmektedir. Bu çalışma, 1970-1980 yılları arasında Muhammed Ali'nin maçlarını izleyen insanların anıları üzerinden Muhammed Ali'nin Türk insanı için anlamı ve önemini ortaya çıkarmayı amaçladığı için biyografik sözlü tarih çalışması yürütülmüştür. Çünkü biyografik sözlü tarih çalışmalarında kaynak kişi, tarihte özel bir zaman ya da kişi hakkında neler bildiğini anlatır, kendisi

hakkında çok fazla bilgi vermez. Amerikan başkanları Hoover, Roosevelt, Truman, Eisenhower, Kennedy, Johnson ve Nixon hakkında yapılan sözlü tarih çalışmaları, bu türün önemli örnekleridir (Hoyle, 1972). Türkiye’de ise Deniz’in (2013)“*Fato Paşa*”, Bal’ın (2015)“*Araplı Kaçakları ve Kaçak Hacı*” ile Erzene, Aydınoglu ve Yalçın’ın (2015) “*İzmir’in Kadın Siyasetçileri*” adlı çalışmaları, bu türün örnekleri arasındadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplamak için dokümanlar ve sözlü tarih görüşmelerinden yararlanılmıştır. Veriler, üç aşamada toplanmıştır. Öncelikle geçmiş araştırmasında Muhammed Ali hakkında geniş bilgi sahibi olmak ve sözlü tarih görüşme sorularını hazırlamak için (Shumway&Hartley, 1973) onunla ilgili yayınlar taranmış, incelenmiş ve görüşme sorularına karar verilmiştir. Ardından yapılan sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin verilerini kullanmak ve yayınlamak için (Moss, 1974) kaynak kişilere feragat formu imzalatılmış ya da ses kaydıyla izinleri alınmıştır. Ardından kaynak kişilerin verdiği bilgiler, literatürde Muhammed Ali’yle ilgili var olan kaynaklarla karşılaştırılmıştır.

Kaynak Kişiler

Çalışmanın kaynak kişilerini, 1970-1980 yılları arasında Muhammed Ali’nin maçlarını televizyondan izlemiş 13 kişi oluşturmuştur. Yaşları 43-70 arasında değişen ve tamamı erkeklerden oluşan kaynak kişilerden; 10’u Uşak’ta, 2’si İzmir’de ve 1’i Adana’da ikamet etmektedir. Kaynak kişiler arasında gazeteci, doktor, esnaf, emekli öğretmen ve inşaat mühendisi gibi çeşitli meslekler ve toplumun farklı kesimlerinden insanlar yer almıştır. Kaynak kişiler, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, daha önceden belirlenmiş bazı önemli ölçütleri karşılayan tüm durumları açıklamak için kullanılır (Patton, 2014). Bu özellikten yola çıkarak Muhammed Ali’nin maçlarını izleyenlerin anılarını ortaya çıkarmak için 1970-1980 yılları arasında Muhammed Ali’nin maçlarını izlemiş olmak ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu ölçüte uyan kişilerle sözlü tarih görüşmeleri yürütülmüştür.

Öte yandan sözlü tarih çalışmalarında kaynak kişilere kimliklerini açıklamama ve özelini koruma seçenekleri sunulur. Bunun için görüşmeler öncesinde izin istenir (Janovicek, 2015). Bu kapsamda görüşmeler öncesinde kaynak kişilerden yayınlamak için izin istenmiştir. Bunun yanında gerçek isimlerinin yayınlanmasını istemedikleri için çalışmada takma isimler kullanılmıştır. Çünkü sözlü tarih çalışmalarında kaynak kişiler, isimlerinin

açıklanmasını istemediğinde anonim isimler tercih edilir (MacKay, Quinlan & Sommer, 2013).

Verilerin Analizi

Sözlü kanıtlardan –başka kaynaklarla birlikte ya da tek başına- yararlanarak bir ürün ortaya koymak ya da kitap yazmak, herhangi bir tarihsel metni yazmaktan daha fazla beceri gerektirmeyen bir süreçtir. Sözlü kanıt da diğer malzemeler gibi değerlendirilir, sayılır, karşılaştırılır ya da alıntı olarak kullanılabilir (Thompson, 1999). Bu çalışmada hem sözlü kanıtlar hem de ikincil kaynaklar, veri analizinde kullanılmıştır. Ayrıca veriler, betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bilindiği gibi betimsel analiz yapılırken, öncelikle bir çerçeve belirlenir, ardından tematik çerçeveye göre bulgular işlenir, tanımlanır ve en sonunda yorumlanır. Bu sayede ulaşılan veriler, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulur (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Bu süreçler takip edilerek veriler, okunmuş ve sistematik bir düzene göre yorumlanmıştır.

Güvenirliliği ve geçerliliği sağlamak için hem sözlü tarih görüşme kayıtları hem de Muhammed Ali hakkında ulaşılan ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Çünkü bir araştırmacının kullandığı veri türünün çeşitliliği ve o veriler arasında kurduğu bağlantıları değerlendirmesi, araştırmasının geçerliliğini yükseltir (Neuman, 2006). Ayrıca literatürde önerildiği gibi (Shopes, 1984), görüşmeler öncesinde Muhammed Ali, diğer kaynaklardan geniş bir şekilde araştırılmış ve daha sonra görüşme sorularının odağı belirlenmiştir. Bunlara ek olarak kaynak kişilerin anlattıklarıyla literatürdeki bilgilerin tutarlılığı kontrol edilmiştir. Kaynak kişilerin, maçlara dair anıları dışında, Muhammed Ali ile ilgili bildiklerinin doğru olup olmadığı kontrol edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde sözlü tarih görüşmelerinin analizlerinden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Analizler neticesinde elde edilen bulgular, *Muhammed Ali'nin Maçlarını İzleme Motivasyonları*, *Maçların İzlendiği Saatler ve Yerler*, *Muhammed Ali'nin Maçlarını İzlerken Hissedilen Duygular*, *Muhammed Ali'nin Verdiği Mücadeleler*, *Muhammed Ali'nin Vefatına İlişkin Tepkiler* ve *Muhammed Ali'nin Bıraktığı İzlergibi* başlıklar altında incelenmiştir.

Muhammed Ali Maçlarını İzleme Motivasyonları

Muhammed Ali'nin maçları, boksa yeniden döndüğü 1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de yoğun bir şekilde takip edilmeye başlanmıştır. Bu ilginin ve teveccühün gerekçeleri, yapılan görüşmelerde ilk ele alınan konulardan biri olmuştur. Kaynak kişiler (9), Muhammed Ali'yi en çok Müslüman

olduğu için izlediklerini, sevdiklerini ve desteklediklerini dile getirmişlerdir. Örneğin; emekli öğretmen Sabri Bey, *“Müslüman boksör ya, hiç kaçırmazdık maçlarını.”* diyerek Muhammed Ali’nin kendisi için anlamını açıklarken; Ali Bey, Clay’in *“Muhammed Ali”* ismini almasıyla kendileri için değişen manasına *“Onun Müslüman olması da ayrıca bize bir şey verdi. Yani ne diyelim, bu ülkenin Müslüman olması nedeniyle az da olsa bir onur verdi diyelim.”* diyerek vurgu yapmıştır. Bu örneklerin dışında diğer bazı kaynak kişiler de Muhammed Ali’nin anlamının Müslüman olmasıyla doğrudan ilişkili olduğunu söylemiştir:

“Muhammed Ali Müslüman olduktan sonra biz onun boks maçlarını izlemeye başladık.” (Rıza Bey)

“Muhammed Ali’nin en büyük özelliğinden birisi, Müslüman oluşu çok ilgimi çekti...” (Hakan Bey)

“Türkiye’de Müslüman olmasından dolayı halk arasında bir popülerliği vardı. Bizim <Muhammed Ali> deniyordu.”(Nurettin Bey)

Muhammed Ali, alıntılarda değinildiği gibi, özellikle Müslüman olduktan sonra Türkiye’de oldukça popüler olmuş ve halk arasında *“Bizim Muhammed Ali”* şeklinde anılmaya başlamıştır. Yani, Muhammed Ali’ye gösterilen ilgi, beslenen sevgi ve verilen destek, onun en çok Müslüman olmasıyla ilgili olmuştur.

Diğer yandan Muhammed Ali’nin Müslüman oluşunun yanında haksızlıklara karşı olması, Vietnam Savaşı’na gitmeyi reddetmesi, siyah insanlara yönelik ırkçılığa karşı çıkması ve sosyal sorunlara duyarlı olması gibi gerekçelerle maçlarının takip edildiği tespit edilmiştir. Bu gerekçeleri de sırayla açıklamakta fayda vardır. İlk olarak kaynak kişilerin Muhammed Ali konusunda ön plana çıkardığı en önemli özelliklerinden birisi, onun haksızlıklara karşı dik duruşu olmuştur. Erdem Bey, onun mücadele yöntemini şu şekilde açıklamaktadır:

Asi biri, yani haksızlık olduğunda, Muhammed Ali orda. Birine haksızlık yapıldığında, Muhammed Ali orda. Aklına yatmayan bir şey olduğunda, Muhammed Ali onun karşısında. Öyle bir intiba vardı insanlarda. Yani Muhammed Ali’yi idealleştiren, idol haline getiren şey oydu.

Erdem Bey, Muhammed Ali’yi, onun maçlarını takip ettiği dönemde haksızlıklara karşı duran bir simge olarak hatırlamaktadır. Onun bu

davranışları, insanların duygularına tercüman olmuş, buda ona olan sempatiyi artırmıştır. Ayrıca onun haksızlık karşısındaki duruşu, yalnızca kişilerin değil, ailelerin de sembolü haline gelmesini sağlamıştır. Bunu Bedri Bey'in şu ifadelerinden anlamak mümkündür:

...Bizim gözümüzde çok büyük bir idol yani. İnanılmaz bir şey... Ailenizden, işte böyle birisi var. İster istemez biz de kendimizi onun bir parçası gibi görüyor, aile öyle görüyor. Yani ailemiz öyle görüyor yoksa biz çocuk aklımızla Muhammed Ali'yi bilmeyiz. Ama işte, böyle bir boksör var ve belki işte Müslümanların, ezilmişlerin, insanların hakkını temsil ediyormuş şeyi var kafamızda. Yani onları yenebilecek bir güç gibi görüyoruz. Zihnimizde, dünyamızda öyle bir şey onlara kafa tutan ve onları yenebilen, yenilmez birisi, inanılmaz birisi olarak görüyoruz, müthiş hayranıyız, onun sözlerini ezberliyoruz neydi, <kelebek gibi uçarım arı gibi sokarım>...

Bedri Bey'in ailesinin Muhammed Ali hayranlığı, onun henüz çocukluk döneminde -Muhammed Ali'nin kim olduğunu bilmesede de- Amerika'da hem Müslüman hem karşısına çıkan her rakibi yenen dev bir sporcu imajı hem de haksızlık karşısındaki tavırları, onu adeta bir hak savaşçısı gibi görmesinde oldukça etkili olmuştur. Bu etki, zaman içinde devam etmiş ve onu sıkı bir Muhammed Ali takipçisi yapmıştır. Ayrıca Bedri Bey gibi Süleyman Bey de ailesinde ve akrabalarında gördüğü büyük Muhammed Ali hayranlığından nasıl etkilendiğini ve çevresindeki insanların onun maçlarını hangi motivasyonlarla izlediğini şu şekilde anlatmıştır:

...dediğim gibi, boksu bilmeyiz. Televizyon hayatımıza yeni girmiş... Herkes Muhammed Ali'yi destekliyor. Anneniz, babanız, abileriniz, teyzeleriniz, amcalarınız desteklediği için ister istemez sempati oluşuyor. İşte, Muhammed Ali kimmiş falan sorduğunuzda... Müslüman olduğu için aforoz edilmiş, haksızlığa uğramış, altın kemeri istenilmiş, bir mazlum havası olduğu için öyle hatırlarım çocuk aklımla.

Süleyman Bey, bu ifadelerinde insanlar için Muhammed Ali'nin mücadeleci kimliğinin yanında başka bir anlamına daha dikkat çekmektedir. Muhammed Ali, bir yandan Müslüman, güçlü ve yenilmez kimliği, haksızlık karşısındaki duruşuyla tanınırken; bir yandan da karşılaştığı haksızlıklar ve

maruz kaldığı muameleler nedeniyle de mazlum olarak anılmaktadır. Bu yönü de onun takip edilmesi, desteklenmesi ve sevilmesinde etkili olmuştur.

Öte yandan Muhammed Ali'nin Amerika'da kavgasını verdiği mücadeleler denilince akla ilk gelen, onun çok dirençli bir siyahi hakları aktivisti olmasıdır. Bu yönü, mücadelesi ve kararlılığıyla da Türkiye'de ilgi ve takdir görmüştür. Nitekim yapılan görüşmelerde kaynak kişiler, onun siyah insanlar adına sürdürdüğü mücadelelerin de kendileri için anlamlı ve önemli olduğuna dikkat çekmişlerdir. Örnek olarak Ali Bey, onun siyahi hakları aktivistliğindeki rolünü şu şekilde açıklamıştır:

...Yani şöyle bir şey, her zaman için mevcut yönetime tepki göstermek bir mücadelenin başlangıcı. Irkçılık, ABD'de çok ileri boyutlarda. Hâlâ da bitmiş değil. Hâlâ devam ediyor bazı yerlerde. Buna orda mücadele vermek, onun üzerinde taşıdığı şampiyonluk, güç ve onun toplum tarafından özellikle kendi siyahi toplumu tarafından saygı görmesi, sevilmesi, onun mücadele etmesi için en önemli etkenlerden birisiydi ve bunu da çok güzel hayata geçirdi...

Muhammed Ali'nin, Amerika'da yaşanan ırkçılığın had safhada olduğu dönemlerde, parlak boks kariyerini riske ederek insan hakları mücadelesine destek vermesi, insanların takdirini kazanmıştır. Çünkü ırkçılık sorunu, Muhammed Ali'nin asi ruhlu bir insan olmasına neden olmuştur. Muhammed Ali'nin maçlarını sunan ünlü spiker Orhan Ayhan da efsane ismin ölümünden sonra verdiği bir röportajında: "*İsyankârdı çünkü ırkçılık mağduruydu.*" (Eurosport Türkiye, 2016) diyerek onun ırkçılıkla mücadelesinin geri planında neler olduğunu açıklamaktadır. Bununla birlikte onun haksız yere insan öldürmeyi reddederek Vietnam Savaşı'na gitmemesi de insanların takdirini kazanmasında etkili olmuştur. Çünkü onun Vietnam Savaşı'na gitmemesi, hem bir siyah olarak kimlik savaşını hem de bir haksızlık karşısında dik duruşunu temsil etmiştir.

Bu bölümde ulaşılan sonuçlar, Türkiye'de 1970-1980 yılları arasında Muhammed Ali maçlarının neden bu kadar ilgi gördüğünü gerekçeleriyle açıklamaktadır. Bu gerekçelerden yola çıkarak bazı yorumlar yapılabilir. Muhammed Ali, Müslüman olduktan sonra Türk insanının ilgisini çekmiştir. Bunun yanında onun haksızlıklar karşısındaki dik duruşunun yanında haksızlığa uğrayan bir mazlum olması ve siyahi hakları konusunda attığı cesaretli adımlar, onu Türkiye'de simge bir isim haline getirmiştir. Çünkü Muhammed Ali maçlarının unutulmaz spikeri Orhan

Ayhan'ın söylediği gibi: *"O yıllarda spor alanında kahramana susamıştık. Müslüman bir boksörün başarısı büyük ilgi uyandırdı."* (Sabah, 18 Mart 2002). Yani Muhammed Ali, bir Müslüman, bir dev ve yenilmez olarak Türk insanının sporda özlediği bir kahramandı ve ortaya çıkmasıyla insanlar onu yakından takip etmeye başladı. Onun verdiği mücadeleler de bu ilgiyi daha da üst seviyelere taşımıştır. Bu bölümde ulaşılan sonuçlar ve Orhan Ayhan'ın söyledikleri birleştirildiğinde, Muhammed Ali'nin maçlarının neden bu kadar çok izlendiği daha iyi anlaşılacaktır.

Muhammed Ali Maçlarının İzlendiği Saatler ve Yerler

Muhammed Ali'nin maçları, onun Müslüman olduğunu açıklamasından sonra büyük ilgi görmeye başladığı için Türkiye'de özellikle 1970-1980 yılları arasında yoğun bir şekilde takip edilmiştir. Ancak çalışmaya katılan bazı kişiler, onun 1960 Roma Olimpiyatları'ndaki başarısından da bahsetmiştir. Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki 7-8 saatlik zaman farkından dolayı Muhammed Ali maçları, Türkiye'de sabaha karşı (3-5 sularında) yayınlanıyordu. Buna rağmen Muhammed Ali'nin maçlarının olduğu günlerde insanlar, onun maçını izlemek için özel olarak uyanıyorlardı. Özellikle ev ahalisi, bu maçları tam kadro izliyordu. Kaynak kişilerden Bedri Bey, o günlerde yaşanan durumu şu şekilde tasvir etmiştir:

Muhammed Ali'nin maçları için gece 3.30-4.00'da kalkıyorduk. İşte 4'de mi 5'de mi ne yayınlanıyordu saat farkından dolayı. Zaten tek TV vardı TRT. Siyah-beyaz... 3.30. Sahura kalkar gibi, bütün aile kalkar ibadet gibi. Muhammed Ali, büyük bir şey bizim gözümüzde. Öyle tam takım, işte çaylar hazırlanır vs. İşte, kahvaltılıklar hazırlanır. Sahur gibi, ibadet gibi onu seyrederdik.

Bedri Bey, Muhammed Ali'nin maçlarını tıpkı Ramazan aylarında oruç tutmak için kalkılan sahur gecelerine benzetmiştir. Gerçekten de yapılan hazırlıklara bakıldığında benzetmenin yanlış olmadığını söylemek mümkündür. Bu örnek, Muhammed Ali maçlarının, o dönemde insanları sabaha karşı uyanmaya zorlayacak kadar önemsendiğini göstermektedir.

Öte yandan Muhammed Ali maçları, yalnızca ailelerin kendi evlerindeki televizyonlardan takip edilmiyordu. 1970'lerin Türkiye'sinde her evde televizyon olmadığı için insanlar, kimin evinde televizyon varsa oraya akın ediyorlardı. Televizyonu olmayanların maçları nasıl takip ettiğini Süleyman Bey, şu şekilde anlatmıştır:

Demin dediğim gibi, koca mahallede varlıklı olan amcalar, teyzeler birkaç evde vardı. Bütün mahalleli orda maç yapmaya, izlemeye gelirdi rahmetli Muhammed Ali'nin. O zaman Frazier, Foreman gibi, Kent Water rakipleri bu isimdeydi...Şöyle bir şey vardı. Sonra öğreniyoruz tabi. Türkiye ile Amerika arasındaki saat farkından dolayı, örneğin onların saatiyle 21'de yapılacak bir maç bizim gece 3-4 gibi. Gece 3-4'te maç izlemeye komşulara giderdik. Çok ilginç. Uykulu gözlerle uyur uyur... kimse de rahatsız olmazdı kalkar o teyzemiz.Ölenlere Allah rahmet eylesin, yaşayanlara uzun ömür versin. Çaylar, işte, bükmeler, katmerler... bay bayan hepimiz giderdik. Çekirdekler falan gecenin üçünde kapı çalıp maç izlerdik. O da uykulu gözlerle servis yapardı. Ya bu hiç unutamayacağım bi komşuluk, ne bileyim bambaşka bir şeydi yani bu. Gece 3'te ne işin var kardeşim, deli misin diyen olmazdı. <Buyurun> derdi, çay demlerdi, yiyecek hazırlardı. Ve evler de sinema salonu gibi olurdu. Vur Allah aşkına, vur Muhammed Ali, Allah yumruğuna zeval vermesin. Yani benim hiç unutamadığım anılardır bunlar.

Süleyman Bey, o dönemde yaşananları çok canlı bir şekilde yansıtmaktadır. Çünkü o, hem neden gecenin bir vakti kalkıp maç izlediklerini hem de televizyonu olmayanların maçları nerelerden izlediğini detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Ayrıca Muhammed Ali'nin 1970'lerdeki en önemli rakipleri olan Frazier, Foreman ve Ken Norton gibi isimlerden bahsetmesi, bu çalışmanın literatür kısmında verilen bilgilerle tutarlık göstermektedir. Bu da verdiği bilgilerin güvenilirliğini artırmaktadır. Ancak Süleyman Bey, küçük bir hatayla Ken Norton'ın ismini "Kent Water" diye hatırlamaktadır. Bunun dışında verdiği bilgiler doğrudur. Nitekim Muhammed Ali'nin ölümünden sonra onun maçlarını izleyen bazı kişiler de anılarından bahseden yazılar kaleme almıştır. Bu anılarda sabaha karşı Muhammed Ali maçlarını izlemek için kalkıldığına ve sayılı kişilerde olan televizyon için komşuların gece vakti ziyaret edildiğine (Çam, 2017) dair ayrıntılara yer verilmiştir.

Diğer yandan Ali Bey, Muhammed Ali maçlarını izlemek için erken yatıp maç saatinde uyandıktan; Rıza Bey maçları arkadaşlarıyla bir arada izlediklerinden ve Sabri Bey maçları kendi evinde tek başına izlediğinden bahsetmiştir. Burada ulaşılan sonuçlar, Muhammed Ali maçlarının sabaha karşı gösterilmesine rağmen insanların gerek evlerinde gerekse

komşularında maçları izlediklerini göstermektedir. Yani Muhammed Ali, insanları uykularından uyandıracak kadar sevilmiş ve takip edilmiştir.

Muhammed Ali Maçlarını İzlerken Hissedilen Duygular

Muhammed Ali maçlarını insanların hangi motivasyonlarla, nerede, ne zaman ve hangi tarih aralığında izlediklerini ortaya koyduktan sonra izleyenlerin hangi duygular içerisinde olduğu tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlar, insanların onun maçları sırasında Muhammed Ali'yle duygusal bir bağ kurduklarını göstermektedir. Heyecan içinde maçı izleyen insanlar, onun galip gelmesiyle sevinmiş, mutluluktan birbirine sarılmış, -nadiren de olsa- yenildiğinde üzülmüşlerdir. O günlerde maç izlenirken yaşananları Bedri Bey, şu şekilde yansıtmaktadır:

Mesela yumruk aldığımız zaman üzülyorum ama büyük bir heyecan. Bazen şeye geçerdi, saldırıya geçerdi maçta, taktik icabı herhalde. Seri, üst üste yumruklar atardı. Evde müthiş heyecan olurdu, biz de heyecanlanırdık. Onu beklerdik. Onunla birlikte evde herkes ayağa fırlardı...

Bedri Bey, "Muhammed Ali, yumruk darbesi aldığında" demek yerine "yumruk aldığımızda" ifadesini kullanmayı tercih etmektedir. Adeta yumruk darbesini kendisi almış gibi konuşmaktadır. Muhammed Ali'nin maçını izlerken kendisini ringteymiş gibi hissettiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, benzer heyecanı ev halkı da yaşamakta ve onun atağa geçmesiyle hep birlikte ayağa kalkıp sevinmektedir.

Diğer yandan onun ringde kıvrak ve hızlı hareketleri, insanlara büyük bir seyir keyfi de sunuyordu. Ali Bey "...dans ederek, hoplayarak zıplayarak yani seyrettiğim olgulardan bahsediyorum. Öyle maçlarını izledik ve çok hoş bir şeydi. Sanki müziğin eşliğinde dans ediyor gibi..." diyerek Muhammed Ali'nin yalnızca maçı kazanmakla meşgul olmadığına, aynı zamanda bir gösteri yaptığına dikkat çekmektedir.

Kaynak kişiler, Muhammed Ali'nin kazandığı maçların yanında -nadir de olsa- kaybettiği maçlara da şahit olmuşlardır. Kaybettiği maçları izleyenlerden Hakan Bey, "Tabiki çok üzüldüm sanki ben kaybetmiş gibi oldum." diyerek üzüntüsünü belirtirken, Nurettin Bey "Müslümanların sevdiği birisi, mazlumların temsilcisi olarak kaybettiğinde üzüldük." diyerek Muhammed Ali'ye yüklediği anlam ve misyondan dolayı yenilmesinin kendisini üzdüğüne vurgu yapmıştır.

Sonuçlardan anlaşılacağı gibi Muhammed Ali, yalnızca televizyon ekranından görünen bir kahraman olarak evlerine misafiri olmamış; aynı zamanda onun başarısı, sevinci ve üzüntüsü insanların hayatına yansımıştır.

Muhammed Ali'nin Verdiği Mücadeleler

Muhammed Ali'yi Müslüman olması ve bokstaki başarılarının yanında en çok sevdiren özelliklerinin başında onun hayatı boyunca hiç yılmadan verdiği mücadeleler gelmektedir. Çünkü Muhammed Ali, hem bir kahraman hem de zaman zaman bir mazlum olarak, ezilenlerin ve özellikle siyahilerin haklarını savunmuş ve gerçek bir insan hakları savunucusu olmuştur. Bunun yanında haksız bir mücadele olduğunu düşündüğü Vietnam Savaşı'na gitmeyi reddetmesinden sonra başına gelenler, onun mücadelesini had safhaya çıkarmıştır. Bütün bunlar, onu insanların gözünde büyük bir insan yapmıştır. Bunu bazı kaynak kişilerin anlatılarında da görmek mümkündür:

Muhammed Ali, isminden ve yapmış olduğu spordan daha önemlidir. Vietnam Savaşı'na katılmak istememesinin gerekçesi, çok daha önemlidir. Muhammed Ali, orada insan öldürmeyi reddetmiştir. (Mustafa)

Benzer şekilde Veysel Bey de Muhammed Ali'nin Vietnam Savaşı'na gitmeyi reddetmesinden sonra 1967-70 yılları arasında onun yaşadığı sorunları şu şekilde açıklamıştır:

Muhammed Ali'nin Vietnam Savaşı'na katılmadığı için boks lisansının iptal edilmiş olması, önemli bir sorundur. Mesela <Vietnamlılar, bana yaptı ki ben bu savaşa katılayım?> biçiminde Amerika'nın Vietnam müdahalesini reddedip oraya gitmemesi, onun bir dönem boksa ara vermesine yol açacaktır. Arkasından Muhammed Ali'nin bu konuda dernek kurmuş olması ve barışa hizmet eden hatta Ali'nin eldivenlerini satmış olması, bir dönem için kemerini satışa çıkarmış olması, Ali'nin hayatında geçen zor günleridir.

Veysel Bey'in verdiği bilgiler, yazılı basında yer alan haberlerdeki bilgilerle tutarlılık göstermektedir. Örneğin; Aljazeera Türk'te yer alan "Portre: Muhammed Ali" adlı yazıda Muhammed Ali'nin bu karşı çıkışının bedellerini nasıl ödediği anlatılmıştır. Ayrıca Veysel Bey'in ifade ettiği "*Vietnamlılar, bana yaptı ki ben bu savaşa katılayım?*" sözünü Muhammed Ali, "*Vietkonglar (Kuzey Vietnam) bana hiçbir kötülük yapmadılar ki ben onlarla savaşıyım.*" (Sessiz Tarih, 2017) şeklinde ifade ettiği yine birçok yerde

geçmektedir. Yani Veysel Bey'in ifadeleri, mevcut literatür tarafından doğrulanmaktadır.

Muhammed Ali, 1960'larda Vietnam Savaşı'na gitmemesiyle şimşekleri üzerine çekse de zaten bir siyahi hakları savunucusu olarak da mücadelesini sürdürüyordu. Çünkü ten renginden dolayı çektiği sıkıntılar, henüz çocukluk döneminden itibaren onu bu konularda hassas hale getirmişti. Nitekim kaynak kişilerden Süleyman Bey, Muhammed Ali'nin bu hassasiyeti ve mücadelesinin gerekçelerini şu şekilde aktarmıştır:

...siyahi insanlarımıza o zaman 'zenci' demiyoruz tabii... yapılan ayrımcılık had safhadaydı. O dönemde işte siyahilerin, yoksulların, Müslümanların, tüm ezilen insanların bayrağıydı Muhammed Ali...

Süleyman Bey'in "siyahi insanlarımıza" diyerek sahiplendiği Amerikan vatandaşı siyahilere yönelik ırkçı uygulamalara karşı Muhammed Ali, tanınırlığının da katkısıyla önemli bir mücadele yürütmüştür. Bütüne bakıldığında, Muhammed Ali'nin insan hakları konusunda verdiği mücadelelerin insanların zihinlerindeki ciddi şekilde yer edindiğini söylemek mümkündür.

Muhammed Ali'nin Vefatına İlişkin Tepkiler

Parkinson hastalığıyla 30 yıl mücadele eden efsane boksör Muhammed Ali, bu hastalık nedeniyle 5 Haziran 2016 tarihinde 74 yaşında vefat etmiştir (Anadolu Ajansı, 2016). Bütün dünyada sevenleri tarafından üzüntüyle karşılanan bu kayıp, Muhammed Ali'nin maçlarını izleyenleri de derinden sarsmıştır. Muhammed Ali'nin kaybına üzülen kaynak kişilerden Erdem Bey, hissettiklerini şu şekilde aktarmıştır:

Üzüldüm tabii canım, yani Muhammed Ali, hem tüm toplumu peşinden sürükleyebilmiş ender sayıdaki sporcu hem de insanlardan biri, tüm toplum onun için ne kadar değerli olduğunu, haksızlığa mücadele edilebilir olduğunu gösterdiği için. O az sayıdaki insanlardan, kendine münhasır insanlardan biriydi. Her zamanda insanların benim de kalbimde çok değerli bir yeri vardır Muhammed Ali'nin...

Mücadeleci yönü ve duyarlı bir insan olmasıyla ölümüne kadar sürekli olarak insanlığın yararına çalışan Muhammed Ali'nin ölümü, Erdem Bey'i de üzmüştür. Ancak Muhittin Bey, durumdan daha fazla etkilenmiştir:

Öldüğünde çok üzuldüm tabii. Sanki ailemden yakın akrabalarından biri ölmüş gibi hissettim ve o artık bizden biriydi. Çünkü Müslüman imanını seçerek bunu kanıtladı. Tabiki çok üzuldüm. İki üç ay üstümden atamadım, onun ölüşüne baya üzuldüm...

Muhammed Ali'nin ölümüne herkesten farklı anlamlar yükleyen Muhittin Bey, ailesinden birinin ölümü kadar acı verici bir durum olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak bazı kaynak kişileri Muhammed Ali'nin ölümünden daha çok Parkinson hastalığının onu getirdiği hallere üzölmüşlerdir. Süleyman Bey, bunun gerekçesini şu şekilde açıklamıştır:

...ben o Parkinson hastalığında, başının titrediğini gördüğümde öldüğünden daha çok üzölmüşüm. Yani dediğim gibi savaşçı, lider. Böyle idolümüz olan bir insandı. O halde hep savaşırken ringte gördük hep onu. Bu, beni daha çok üzölmüşü. Böyle başının titrediğini, uyur gibi oturduğunu görünce daha çok üzölmüşüm... Tabi vefatına da üzöldük ama zaten. Parkinson hastalığı şey olunca Muhammed Ali, yani fizikman ölmüşü...

Süleyman Bey'i Muhammed Ali'nin ölümünden daha çok hastalığın etkisiyle başının titremesi ve koltukta uyur gibi oturması üzölmüşür. Çünkü onun için Muhammed Ali, bir dev ve hak savaşçısıdır. Benzer düşüncelerle olayı yorumlayan Ali Bey de şunları söylemiştir:

...biliyorsunuz ki Muhammed Ali hastaydı. Özellikle Parkinson ileri boyutlara gelmişti. Nerdeyse son günlerinde konuşamayacak noktadaydı. Büyük bir boyuttaydı. Üzöldüm yani, bir insanın kaybından herkes üzölür... İsterse yaşı 100 olsun, 120 olsun kaybedilen bir insandan herkes bir üzöntü doğar. Bu kaçınılmaz bir gerçek. Üzöntü duydum ama onun sağlık problemlerinin çok aşırı boyutta olması nedeniyle de yani şöyle bir şey, biraz da kurtuldu anlamında şeyim oldu ama bir tarih yazdı dedik yani. En azından bir tarih yazdı gitti. İnsan olarak bir damga vurdu gitti...

Göröldüğü gibi önlü boksörün sevenlerini, onun ölümünden daha çok 30 yıl boyunca mücadele ettiğı hastalığının onu son yıllarda getirdiğı durumlar üzölmüşür. Bu üzöntü, ölümüyle birlikte Muhammed Ali için çektiğı acıların sona erişi olarak yorumlanmıştır. Yine de onun kaybı, bu düşünceye sahip

insanları da üzmüştür. Sonuç olarak Muhammed Ali'nin kaybı, insanları gerekçesi ne olursa olsun derinden üzmüştür. Ancak onun geride bıraktığı unutulmaz hayat, tek teselli olmuştur.

Muhammed Ali'nin Bıraktığı İzler

Muhammed Ali'nin verdiği mücadeleler, gösterdiği azim ve kararlılık, insanların gözünde onun saygın bir yer edinmesini sağlamıştır. Bunun yanında boksta kırılması zor bir rekoru kırıp 1964, 1974 ve 1978 yıllarında olmak üzere 3 kez Dünya Ağır Sıklet Şampiyonu olması (Anadolu Ajansı, 2016), insanlar üzerindeki etkisini daha da artırmıştır. Dolayısıyla onun bu özellikleri ve mücadeleleri, insanlar üzerinde önemli izler bırakmasını sağlamıştır. Çalışma kapsamında Muhammed Ali'nin insanlar üzerinde ne tür izler bıraktığı ve onları nasıl etkilediği araştırılmıştır. Görüşmelerden elde edilen sonuçlar, Muhammed Ali'nin insanlara en çok mücadele, çalışma ve azim konusunda örnek olduğunu göstermektedir. İlk olarak Ali Bey, Muhammed Ali'nin hayatından örnek aldığı yönleri şu şekilde açıklamıştır:

...Türkiye'de mücadele kuşakları söylenir. Ben de 68 Kuşağı'ndam... üniversiteyi İstanbul'da okuduğum tarihlerde, o üniversite gençliğinin eylemleri içerisindeydik. Biz de düzene karşı tepki duyuyorduk. Biz de o tepkilerimizi insan hakları doğrultusunda, ekonomik haklar doğrultusunda, eğitim hakları doğrultusunda mücadele veriyorduk. Okulda çeşitli eylemlerimiz oldu... Tabi, ABD'de böyle bir sporcunun, böyle bir değer bu mücadelelerin içerisinde yer alması, bize de ayrı bir, tabi güç veriyordu.

1970'li yıllarda üniversite okuyan Ali Bey, o yıllarda yapılan eylemlerde yer alırken Muhammed Ali'nin mücadele tarzından etkilendikleri ve onun kendilerine güç verdiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca Muhammed Ali, insanlara umutlu olma konusunda da örnek olmuştur. Süleyman Bey, onun kendisine esin kaynağı oluşunu: "*Asla yılmamayı, mücadele edenin, doğruların kazanacağını hep bize Muhammed Ali öğretti.*" diyerek özetlemiştir. Ayrıca Muhammed Ali, aktif spor yaşamından sonraki hayatıyla da örnek olmuştur. Muhammed Ali'nin aktif boks yaşamından sonra hastalığına rağmen dünyanın dört bir tarafında yürüttüğü elçilik görevi, Mustafa Bey'e sunları düşündürmüştür:

Ben ondan şunu öğrendim: Dünya çapında şöhret olan, yapmış olduğu branşta çıkabileceği en yüksek seviyeye çıkan bir insanın ilkel olabileceğini öğrendim. İlkeli davranabileceğini öğrendim.

Bunun yanında Mustafa Bey'e ilkeli olmaktan kastının ne olduğu sorulmuştur. O da Muhammed Ali gibi inandıkları için mücadele etmek ve suçsuz insanları öldürmeyi reddetmek olduğunu söylemiştir. Yani, Muhammed Ali'nin ilkeli ve tutarlı bir insan olması, insanları etkilemesinde önemli bir role sahiptir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar, Muhammed Ali'nin en başta Müslüman olduğu için çok sevildiği ve sıkı bir şekilde maçlarının takip edildiğini göstermektedir. Bunun yanında siyahi hakları savunucusu olması, Vietnam Savaşı'na gitmeyi reddetmesi ve haksızlıklara karşı duyarlı olması, Türkiye'deki ününü ve sevenlerini artırmıştır. Orhan Ayhan'ın ifadesiyle (Sabah, 18 Mart 2002) Muhammed Ali, bir dönem, Türkiye'nin boksörü gibi olmuştur. Bunlarla birlikte Muhammed Ali'nin maçlarının, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki 7-8 saatlik zaman farkından dolayı, sabaha karşı 4-5 sularında yayınlandığı, televizyonu olanların kendi evlerinde, olmayanların ise komşularında maçları izlediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, insanların uykusundan uyanarak Muhammed Ali'nin maçlarını izleyecek kadar onu sevdiklerini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Diğer yandan insanlar, Muhammed Ali'nin maçlarını izlerken, kimi zaman kendini onun yerine koyup yumruk atmış, kimi zaman onun aldığı darbeyi kendisi almış gibi etkilenmiştir. Yendiğinde sevinmiş, yenildiğinde üzülmüştür. Televizyon ekranından da olsa Muhammed Ali'yle duygusal bir bağ kurmuşlardır. Böylesine sevilen Muhammed Ali'nin ölümü, insanları derinden üzmüşlerdir. Bazı kaynak kişiler, ölümünden çok etkilendiği için birkaç ay bu durumu kabullenememiştir. Ancak öncesinde Muhammed Ali'nin 30 yıl boyunca mücadele ettiği Parkinson hastalığının, son yıllarda onun üzerindeki etkileri sevenlerini onun ölümünden daha çok üzmüştür. Öyle ki bazı kişiler, onun ölümünü Parkinson hastalığı nedeniyle çektiği acılardan kurtuluş olarak görmüştür. Bu düşünceye rağmen onlar da Muhammed Ali'nin kaybına en az diğer insanlar kadar üzmüştür.

Son olarak Muhammed Ali'nin insanlar üzerinde ne tür izler bıraktığı sorgulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, Muhammed Ali'nin en başta Müslüman olması, sonrasında sahip olduğu kimlikler için mücadeleler vermesi ve profesyonel mesleğinde başarılı olması, insanların hayatında izler bırakmasında etkili olduğunu göstermektedir. Muhammed Ali, insanlara en çok azimli ve kararlı olma konusunda örnek olmuştur. Bunun yanında insanlara ilkeli mücadelenin mümkün olduğunu kanıtlayan

Muhammed Ali, doğru idealler için mücadelenin önünde sonunda başarıya ulaşacağına olan inancı pekiştirmiştir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar; Muhammed Ali'nin başarılı bir boksör olmasının ötesinde Müslüman bir aktivist, mücadele adamı, ilkeli ve dürüst bir insan olarak algılandığını göstermektedir. Hem uğradığı haksızlıklara karşı direnci hem de haksızlığa uğrayanlar için yaptıklarıyla Muhammed Ali, insanların zihinlerinde bir kahraman olarak yer edinmiştir. Muhammed Ali'nin Türk insanı için anlamını ve bıraktığı etkileri araştıran daha fazla çalışmanın yapılması umut edilmektedir. Çünkü Muhammed Ali, özelde Amerikalılara, genelde bütün dünyada ezilen insanlara verdiği şu mesajla her daim özgüveni ve dik duruşuyla anılmaya devam edecektir:

Ben Amerika'yım. Tanımadığınız yönüyüm onun. Alışın bana.
Siyah, özgüvenli, kendinden emin... Benim adım bu, sizin değil.
Benim dinim, sizin değil. Benim amaçlarım, sizin değil. Alışın
bana (Roe, 2017).

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (4 Haziran 2016). "Efsanevi boksör Muhammed Ali hayatını kaybetti".01 Kasım 2017 tarihinde <http://aa.com.tr/tr/dunya/efsanevi-boksor-muhammed-ali-hayatini-kaybetti/583994>adresinden alınmıştır.
- Aljazeera Türk. (2017). "Portre: Muhammed Ali". 4 Kasım 2017 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/spor-portre/portre-muhammed-ali> adresinden alınmıştır.
- Bal, E. K. (2015). *Araplı kaçakları ve kaçak hacı*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Başaran, M. A. (2015). "Muhammed Ali'nin Portresi".30 Temmuz 2017 tarihinde <https://mehmetalibasaran.com/2015/01/07/muhammed-alinin-portresi-1/>adresinden alınmıştır.
- BBC, (2017). "1975: Muhammad Ali wins 'Thrilla in Manila'". Retrieved 30 December, 2017 from http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/october/1/new_sid_4074000/4074712.stm
- BBC, (4 June2016). "Boxing legend Muhammad Ali dies at 74". 30 December 2017 from <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-16011175>
- CBSNews, (6 June 2016). "George Foreman: Muhammad Ali was bigger than boxing". CBS This Morning. 30 December 2017 from

- <https://www.cbsnews.com/news/george-foreman-on-death-of-boxing-legend-muhammad-ali-rumble-in-the-jungle/>
- CNNTÜRK, (12 Haziran 2016). "Muhammed Ali'nin İstanbul günleri." 30 Ekim 2017 tarihinde <https://www.cnnturk.com/turkiye/muhammed-alinin-istanbul-gunleri?page=1> adresinden alınmıştır.
- Çam, Z. (2017). "Muhammed Ali". 29 Ekim 2017 tarihinde <http://asikpasagazetesi.com/makale/muhammed-ali/> adresinden alınmıştır.
- Deniz, M. (2013). *Meşrutiyet döneminde Kâhta'da kadının toplumsal yaşamdaki yerine bir örnek: Fato Paşa*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin.: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edmonds, A. O. (2006). *Muhammad Ali: A biography*. Greenwood Publishing Group.
- Eig, J. (2017). *Ali: A Life* (1 Edition). Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Erzene D. E., Aydınoğlu, N., ve Yalçın, Y. (2015). *Cumhuriyet'ten günümüze İzmir'in kadın siyasetçileri: Kadın milletvekilleri ve belediye başkanları ile sözlü tarih*. İzmir: İzmir Üniversitesi Yayınları.
- Emre, A. (2016). "Ali'nin sadece bedeni gömülmedi!" *Yenişafak*, 11 Haziran. 30 Ekim 2017 tarihinde <http://www.yenisafak.com/yazarlar/akifemre/aliunin-sadece-bedeni-gomulmedi-2029641> adresinden alınmıştır.
- Eurosport Türkiye, (4 Haziran 2016). "Orhan Ayhan: Muhammed Ali isyankardı çünkü ırkçılık mağduruydu". 27 Ekim 2017 tarihinde http://tr.eurosport.com/boks/orhan-ayhan-muhammed-ali-isyankardi-cunku-irkcilik-magduruydu_sto5634625/story.shtml adresinden alınmıştır.
- Ezra, M. (2009). *Muhammad Ali: The making of an Icon*. Philadelphia: Temple University Press.
- Golus, C. (2012). *Muhammad Ali* (Revised Edition). Twenty-First Century Books.
- Hauser, T. (2012). *Muhammad Ali: His life and times*. New York, Open Road Media.
- Hauser, T. (2017). "Muhammed Ali". Retrieved 30 December 2017 from <https://www.britannica.com/biography/Muhammad-Ali-boxer>
- Healy, N. (2005). *Muhammad Ali: Genius*. Minnesota: Creative Education.
- IMDB, (2014). "I am Ali". Retrieved 29 October 2017 from <http://www.imdb.com/title/tt4008652/>
- Janovicek, N. (2015). Oral History and Ethical Practice after TCPS2. In Llewellyn, K. R., & Freund, A. (Ed.). *The Canadian oral history reader*(73-97). McGill-Queen's Press-MQUP.

- Louisvilleky. (2017). "Muhammad Ali's Boxing Career". Retrieved 30 October 2017 from <https://louisvilleky.gov/government/alis-louisville/muhammad-alis-boxing-career>
- MacKay, N., Quinlan, M. K., & Sommer, B. W. (2013). *Community oral history toolkit*: 3. Walnut Creek, Calif: Left Coast Press.
- Milliyet, (9 Haziran 2016). "Cumhurbaşkanı Erdoğan Muhammed Ali için kaleme aldı." 30 Ekim 2017 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-muhammed-ali-dunya-2260047/> adresinden alınmıştır.
- Moss, W. W. (1974). *Oral history program manual*. New York: Praeger.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri, nitel ve nicel yaklaşımlar* (cilt I, çev. S. Özge). İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- NY Post, (29 November 2015). "How Muhammad Ali secured the release of 15 US hostages in Iraq." Retrived 28 November 2017 from <https://nypost.com/2015/11/29/the-tale-of-muhammad-alis-goodwill-trip-to-iraq-that-freed-us-hostages/>
- NY Times, (17September 1996). "Joe Elsby Martin, 80, Muhammad Ali's First Boxing Teacher". Retrieved 30 October 2017 from <http://www.nytimes.com/1996/09/17/sports/joe-elsby-martin-80-muhammad-ali-s-first-boxing-teacher.html>
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörleri: M. Bütün ve S.B. Demir.). Ankara: Pegem Akademi.
- Owens, T. (2011). *Muhammad Ali*. Edina, Minn: ABDO Pub. Co.
- Riccella, C. (1991). *Muhammad Ali*. Los Angeles: Holloway House.
- Roe, K. (2017). *Leadership: practice and perspectives*. Oxford University Press.
- Rummel, J., & Blakely, G. (2005). *Muhammad Ali, heavyweight champion*. Philadelphia: Chelsea House.
- Sabah, (18 Mart 2002). "Muhammed Ali milli boksörümüz gibiydi". 26 Ekim 2017 tarihinde <http://arsiv.sabah.com.tr/2002/03/18/z02.html> adresinden alınmıştır.
- Sarı, E. (2016). *Muhammed Ali: Ringlerin efendisi*. Antalya: NoktaE-Book Publishing.
- Schulman, A. (2005). *Muhammad Ali (Just the Facts Biographies)*. Minnesota: Lerner Publication Company.
- Sessiz Tarih, (2017). "Vietnam Savaşı'na Gitmek İstemeyen Ünlü Boksör Kimdir?"⁴ Kasım 2017 tarihinde <http://www.sessiztarih.net/2014/05/vietnam-savasina-gitmek-istemeyen-unlu.html> adresinden alınmıştır.

- Shopes, L. Using Oral History for a Family Project. Dunaway, D. K., & Baum, W. K. (Eds.). (1984). *Oral history: An interdisciplinary anthology*(238-247). Nashville, Tennessee: American Association for State and Local History.
- Shumway, G. L.,& Hartley, W. G. (1973). *An oral history primer*. New York: Praeger.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- The Guardian. (7 March 2012). "50 stunning Olympic moments No17: Cassius Clay wins gold in 1960".Retrieved 30 December2017 from <https://www.theguardian.com/sport/london-2012-olympics-blog/2012/mar/07/stunning-olympic-moments-cassius-clay>
- Telegraph. (10 June 2016). "Farewell to Muhammad Ali: Ali decided very young to write his own life story, says Clinton as tributes paid". Retrieved December 30, 2017 from <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/10/muhammad-ali-funeral-fans-prepare-for-a-final-goodbye-ahead-of-h/>